

7
7
72
73
77
78
76
77
78

St. 13. num. 27.

1775/46.

DISSERTATIO
DE
CAVSIS NONNVLLIS
ADVLTERII POENAM
MITIGANDI SPVRIIS

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE

P R A E S I D E

ACADEMIAE HOC TEMPORE RECTORE

OSIA LVDOVICO ERNESTO
PÜTTMANN O

I. V. D. TIT. DE V. S. ET R. I. ANTECESSOR. ORD.
NEC NON COLLEG. ICTOR. ASSESSORE

A. D. XVI. NOVEMBER. MDCCLXXV

H. L. Q. C

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

A

IO. TRAVGOTT. LEHMANN O

SAVLSDORFFIO-LVSATO

L I P S I A E

EX OFFICINA LANGENHEMIA

P. 442. P. 442.

DISSERTATIO

CAVSI NONNALLIS

ADVERTERIL FORNAM

RELVSTIS ICTORVM ORDINS AVLGERRATE

ACADEMIAE NOG TEMPORE RECTORIS

IOHANNIS BOVICI ERNESTO

BYTANNINO

IN PRAESENTIA HONORABILIS SENATUS

ACADEMIAE

AD PRAESIDIUM

AD DISSERTANDUM PROPOSITA

IOHANNIS BOVICI ERNESTO

RECTORIS

Handwritten marks or initials in the right margin, possibly '27'.

V R I S

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMISQVE

IO. CHRISTOH. LEHMANNO

SERENISS. ELECTOR. SAXON. SVBCENTVRIONI PRIMARIO

ET LEGIONIS EQVITVM LORICATORVM

BENCKENDORFIAE HOSPITIORVM DESIGNATORI

NEC NON

CHRISTIANO LEHMANNO

SERENISS. ELECTOR. SAX.

A COLLECTIONE VECTIGALIVM FISCO

FRATRIBVS DILECTISSIMIS

LIBELLVM HVNC ACADEMICVM

D. D. D.

IO. TRAVGOTT. LEHMANNVS

V R I S

NOBILISSIMIS AMPLISSIMISQUE

IO. CHRISTOPH. LEHMANNO

SENIORI ELECTORI SAXONIAE SVEVICAE

ET REGNI BOHEMIAE

ARCHIEPISCOPO ELECTORALI

MDCCLXXII

CHRISTIANO LEHMANNO

SENIORI ELECTORI SAXONIAE

ET REGNI BOHEMIAE

FRATRIBUS DILECTISSIMIS

LEHMANNIS HONORABILISSIMIS

MDCCLXXII

IO. TRAVCOTT. LEHMANNUS

Nemo facile tam rudis et barbarus est, qui cum relatum legerit, fuisse quondam Equitem Romanum, nomine Proculeium, qui postquam mortuo patre cum fratribus patrimonium diuiserat, hi autem bello ciuili bonis omnibus spoliati erant, vt leniret calamitatem eorum, iterum cum ipsis omnes facultates suas partiretur, qui, inquam, haec legens haud exclamet: O factum pulchrum! centum triumphis pulchrius! quo de verissime Horatius cecinit:

*Viuet extento Proculeius aeuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente solui
Fama superstes.*

*Ecquis autem similior Proculeio est Vobis, Fratres carissimi, qui me a teneris patris in modum amastis, fouis-
tis, nihilque praetermisistis, quod ad me ornandum vlla
ratione pertinere posse videbatur. Omnium profecto ho-*

*minum ingratiſſimus eſſem, niſi quamcunq; Vobis,
quanti beneficia Veſtra faciam, oſtendendi occaſionem
avidiffime arriperem. En igitur meae primitias diligen-
tiae Vobis, qui mihi haec otia, vt litteris operam naua-
re hic poſſim, feciſtis, ſacras! En grati, Vobisque
deditiſſimi animi teſſeras! Vos modo, quod tam pulchre
coepiſtis, inchoatum opus haud relinquitte, certiſſimeque
Vobis perſuadete, numquam me commiſſurum, vt Vos
Veſtrorum in me collatorum beneficiorum poeniteat.
Ceterum diu viuite felices, tandemque libris nepotibus-
que multis poſt Vos relictis ſero in coelum opto redeatis.
Scripſi Lipſiae a. d. X. Nouembr. MDCCLXXV.*

V O B I S

VIRI NOBILISSIMI AMPLISSIMIQUE

F R A T R E S C A R I S S I M I

ADDICTISSIMVS

IO. TRAVGOTT. LEHMANNVS,

Vetus querela est, solere saepius homines, haud
secus ac praetor olim Romanus, nomina mu-
tare, vitiaque virtutum vocabulis exornare au-
daculos. Quid enim, si in vitas hominum in-
tuearis, frequentius videas, quam severitatem pro saevitia,
parsimoniam pro avaritia, supplicia disciplinam, adulteria
denique dulcia furta falsis nominibus appellari? Quoties
quaeso non

—— vitii — vocabula recti

Indimus, et parci cognomen sumit avarus?

et quis verum expertus haud est, quod MANILIUS V. 154.
ait:

Naturae pudet, atque habitat sub pectore coeca

Ambitio, et morbum virtutis nomine iactant.

Quodsi

Quodsi autem interdum propter nimiam virtutis vitiorum-
que diuersitatem hac non succedit via, mox aliam ingressi
admodum sunt ingeniosi in excogitandis nouis scelera exte-
nuandi causis, quo saltem sic excusatius peccasse, neque
horribili flagello, sed ad summum scutica digni esse videan-
tur. Equidem fallor, aut idem in adulterii maxime acci-
dit crimine, quippe quod a multis tam putatur esse pusil-
lum, totiesque iustam effugit poenam, vt haud iniuria ve-
tus illud *IUVENALIS II. 37.*

— — *Vbi nunc lex Iulia? dormis?*

repetas. Atque hoc eo minus mirandum, quo facilius est,
in hoc vitium incidere etiam eos, quos viam virtutis praei-
re, suoque prodesse exemplo aliis oportet. Cum enim, vt
CIC. in Verr. III. 1. inquit, haud facile ignoscatur ei, qui
sibi hoc sumsit, vt corrigat mores aliorum, ac peccata re-
prehendat, si qua in re ipse a religione officii declinarit, quid
mirum, si adulterium, cum criminum numero plane exi-
mi haud possit, a multis inter ea saltem referatur, de quibus
HORATIVS ait:

Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.

Animus mihi haud est omnia in praesenti referre, propter
quae poenam adulterii temperandam esse, vulgo existimatur.
Longa enim est fabula, neque haec charta tot argumenta
ingeniose, si diis placet, excogitata caperet. Facile autem,
ni animi fallimur, laturo veniam sumus, si nonnulla saltem,
quibus perpensis de aliis similibus iudicium ferri haud dif-
ficulter possit, speciminis loco proponamus.

Ac

Ac primum quidem semper mihi displicuit, quod contendit WERNHERVS *Enunciat. II. 442.* quando scilicet vxor adultera cum duobus coierit, cum priore autem delictum haud consummauerit, ad poenam mortis deueniri haud posse; neque enim huic locum esse ob adulterium prius, utpote haud consummatum, neque propter posterius, licet perfectum, quia per priorem coitum, cum alio viro exercitum, vinculum matrimonii vxorem inter et maritum iam ruptum intelligatur, adeo, ut illa deinceps re ipsa feminae solutae instar esse coeperit, neque cum viro soluto adulterium proprie sic dictum admittere potuerit. Nititur enim illa sententia falsa hac persuasione, ac si matrimonium adulterio ipso iure soluatur, quod tamen neque legibus neque rationi iuris consentaneum esse, iam obseruauit Ill. GEO. LVD. BOEHMERVS in *Princ. Iur. Can. §. 431.* idque propterea, quod ex adulterio, tamquam violatione fidei coniugalis, oritur tantum ius a societate coniugali recedendi, si eo vii velit pars laesa, nequaquam autem huic, si ferre cornua ipsi volupe sit, necessitas ab vxore diuertendi imposita est. Et quid, nonne, si WERNHERI sententiae subscribimus, ipsas leges in potestatem facinorosorum redigimus? Quid enim facilius erit prostratae mulieri pudicitiae, quam ad euitandam iustam adulterii poenam crimini nouum addere crimen, priusque, ut deinde excusatus peccet, haud consummando leges turpiter eludere? Nonne ita quasi mercedem scelerum fert, et potestate gaudet, sibi ipsi impunitatem conciliandi, aut repetitione criminis saltem efficiendi, ut leuiori tantum poenae locus relinquatur? Magis igitur mihi placet, quod scribit PETR. DE GREVE *Exercitat. ad Pandect. p. 615.* quando scilicet mulier, marito non deserto, clam pudicitiam profutuerit, atque tam caute egerit, ut pro ho-

neſta perſona haberetur, nullam rationem apparere, quae adulterum excuſet; ſed ſi vxor marito deſerto paſſim, et ſine delectu, more meretricum vulgo ſe praebuerit, tunc adulterii crimen in ea ceſſare. Ita enim legimus in l. 22. C. ad L. Iul. de adulter. *Si ea, quae ſupro tibi cognita eſt, et paſſim venalem formam exhibuit, ac proſtitutam meretricio more vulgo ſe praebuit, adulterii crimen in ea ceſſat.*

Secundo loco hic memoranda venit eorum opinio, qui propter imperium domeſticum poenam adulterii in famulis mercenariis mitigandam cenſent. Ita ſane ſentit AVG. LEYSERVS Sp. 580. Med. 8. atque a Scabinis Vitembergens. aliquando his verbis pronunciatum eſſe ſcribit:

daß Inquiſtin des eingestandenenen Ehebruchs halber, weil ſie von ihmem Dienſtherrn geſchwängert worden, mithin durch das imperium domeſticum in etwas entſchuldiget wird, mit der ordentlichen Strafe des Staupen-Schlags zu verſchonen, jedoch mit Ruthen im Gefängniſſe zu züchtigen, und des Landes auf ewig zu verweiſen.

Siccine igitur vim ſuam apud nos perdidit verus illud praeceptum: *Plus Deo pareto, quam hominibus?* Itane mentitus eſt PAPINIANVS in l. 15. D. de cond. inſt. *Quae facta laedunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, et, vt generaliter dixerim, contra bonos mores ſunt, nec facere nos poſſe credendum eſt, nec non IUVENALIS VIII. 81.*

— Phalaris licet imperet, vt ſis

Falſus, et admoto diſſet periuria tauro,

Summum

Summum crede nefas animam præferre pudori,

Et propter vitam viuendi perdere causas.

Ait quidem PAVLVS in l. 169. D. de R. I. *Eius nulla culpa est, cui parere necesse sit.* Sed præterquam quod hæc verba ad delicta publica haud pertinent, (vid. RÆVARDVS ad h. l. Oper. p. 385.) quis quaeso ancillulae necessitatem parendi domino ad stuprum vocanti imposuit? Bene VLPIANVS in l. 157. D. eod. *Ad ea, quae non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, ignoscitur seruis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum sunt, veluti tutoribus et curatoribus, obtemperauerint.* Et quis denique discrimen, quod seruos Romanorum nostrosque famulos mercenarios intercedit, haud intelligat? Apposite CALLISTRATVS (quamquam alia in causa) in l. 15. §. 3. D. de Leg. Corn. de fals. *Videri ipsius domini manu scripta, cuius voluntate ea scripta sunt. Quod tamen ad liberas personas, in quas nullum ius testator habuerit, extendi non debet.* Sane, si ita perrexerimus, indiesque novas poenae adulterii temperandae causas excogitemus, illicet, actum est de tota lege Iulia, breuique nihil restabit, nisi vt vterque et D. et C. ad hanc legem titulus cum constitutionibus, quae eo pertinent, omnibus quantocyus deleatur. Ceterum, quod de adulterio diximus, idem, et multo quidem magis, de incestu etiam dictum volumus, ea tamen lege atque conditione, vt liberi sint suae ætatis, et honestum a turpi, licitum ab illicito discernere possint.

Tertia species, cui hic locus dabitur, hæc esto. Maenius, iuuenis fame pressus et egestate, vxorem ducit anam diuitem, sed ineptam, fatuam, lippam, caluam, elidam, gibbosam, claudam, rugosam. Quis quaeso mirabitur,

rabitur, si audierit, ipso nuptiarum die maximum nouo marito erga Iunonem suam taedium enatum esse, adeo ut libenter, si licuisset, ad statum pristinum rediisset, et centies esurire, quam semel tali feminae accubare maluisset. Sed iacta erat alea, neque viam, quam semel inierat, redire licebat. Quid igitur? leuamen miseris quaerens ancillariolus fit, et quod domina praestare haud poterat, apud feruam solatium quaerit. Quam cum frustra haud rogasset, vixque nouem mensibus praeteritis paruulus ei luderet Aeneas, adulterii postulatus absque ambagibus confitetur, quod negare haud poterat, factum. Idem vero ad LEYSERVM *Sp. 580. Med. 15. et 23.* iam prouocat, ubi decretoria haec, nulla licet suffalcita lege, verba perscripta sunt: *decrepita coniugis innocentis aetas poenam adulteri mitigat, et si vxor ei remittere haud vult, iudex ex officio poenam adulterii temperat.* Amoris ait imperum se sustinere haud potuisse, quantusque hic sit a IVSTINIANO nos discere iuber, quippe qui in *Nouell. 74. c. 4.* ita scribit: *Nouimus, licet castitatis amatores simus, nostrisque subditis haec sanciamus, nihil tamen furore amoris esse vehementius, quem cohibere accuratae est philosophiae, quae admoneat, et lasciuientem atque inquietam concupiscentiam contineat,* IVSTINIANO denique addit CLAUDIANVM *Epigr. 39.* de paupere amante ita canentem:

Paupertas me saeua domat, dirusque Cupido,

Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

Haec omnia autem haudquaquam me mouent, ut parulas ei aures praebeam, et vel tantillum ipsi indulgendum esse

esse censeam. Quis enim illum coegit, ut, cum alia, eaque honesta ratione victum quaerere posset, anum ducendo necessitatem ab aliis mulieribus abstinenti sua sponte sibi imponeret? Quemadmodum stultus est, qui emturus equum non ipsum inspicit, sed stratum eius ac frenos, sic stultissimus profecto est, qui uxorem ducturus, antequam hoc faciat, qualis quantaque illa sit, haud inuestigat. Eleganter PARMENON in *Antholog, graec.* a B. IO. IAC. REISKIO edit. p. 257.

Λιμῆ καὶ γράϊης. χαλεπὴ κρίσις. ἀργαλέον μὲν

Πεινῆν, καὶ κοίτῃ δ' ἐς ὄδυνηστέρα.

Πεινῶν ἔυχeto γράϊν, κοιμῶμενος ἔυχeto λιμῶν

Φυλλίς. ἰδ' ἀκλήρε παιδὸς ἀνωμαλίην.

Difficilis inter famem et anum optio. durum quidem est esurire, at multo acerbius cum anu dormire. Quum adhuc esuriret Phyllus, optabat sibi coniugium diuitis anus contingere, cui ex quo accubabat, optat pristinam egestatem. Vide mihi quaeso infelicis iuuenis inaequalitatem! Quam recte igitur sese habeat responsum a LEYSERO l. c. memoratum, quo adultero propter senium uxoris non nisi relegationis poena irrogata fuit, ii, qui pedibus in eius sententiam eunt, ipsi viderint. Optime maiores nostri sine lege loqui nefas existimabant, legibusque exceptiones, ab ipsis auctoribus haud profectas, addere religioni sibi ducebant. Sed eheu! quantum quaeso nos hodie ab illorum consuetudine deficiimus, haud cogitantes, quod bene monet SYMMACHVS *Lib. X. Ep. 70.* aliam esse conditionem magistratuum, quorum corruptae videntur sententiae, si sint legibus mitiores: aliam Principum pote-

statem, quos seueri acrimoniam iuris subinde inflectere de-
cet. Ceterum sapienter nonnullis in regionibus (vbi in Lu-
sitania anno huius seculi sexagesimo nono factum esse per
litteras publicas accepimus,) sancitum legibus est, ne mulie-
res annum aetatis quinquagesimum iam egressae ad novas
nuptias prouolent, idque eam ob causam, quod experientia do-
cuit, saepe fieri, vt cum iuuenibus nubant, non modo in-
felicia existant matrimonia, sed mariti etiam bona vxorum
magno cum totius familiae incommodo dilapident. Et quis
nescit, iam apud Romanos nuprias sexagenariorum et quin-
quagenariarum haud semper permissas fuisse, qua de re, eo-
que pertinente *Lege Iulia et Papia*, nec non *SCtis Persiciano*
et *Claudiano*, videtis HEINECCIUM *ad Leg. Iul. et Pap.*
Popp. II. 3. PERIZONIUM *ad Leg. Vocon. p. 181.* HENR.
IO. ARZENIUM *Miscellan. I. 7.* et CONR. PHIL.
HOFFMANNUM *de matrim. sexagenar. cum quinquagenar.*
Sed haec quidem in praesenti sufficiant; reliqua alio tempo-
re persequemur.

Leipzig, Diss., 1975 K-2

ULB Halle 3
005 359 015

V278

St. 13, num. 27.

177546

DISSERTATIO

DE

SIS NONNVLLIS

ALTERII POENAM

MITIGANDI SPVRIIS

IS ICTORVM ORDINIS AVCTORITATE

PRAESIDE

ADEMIAE HOC TEMPORE RECTORE

LVDOVICO ERNESTO

PÜTTMANN

T. DE V. S. ET R. I. ANTECESSOR. ORB.

NON COLLEG. ICTOR. ASSESSORE

XVI. NOVEMBR. MDCCLXXV

H. L. Q. C.

D DISCEPTANDVM PROPOSITA

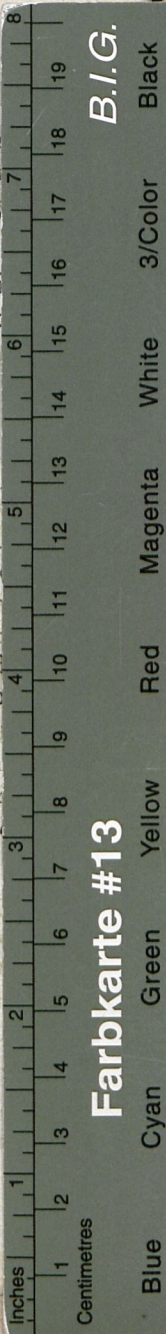
A

AVGOTT. LEHMANN

BAVLSDORFFIO-LVSATO

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIA

B.I.G.

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

Farbkarte #13

